

มรดกวัฒนธรรม บ้านเชียง

กรมศิลปากร

ซึ่งเข้าชน

ในเทศกาลเข้าพรรษา

พิมพ์ถวายพระภิกษุและสามเณร

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

พ.ศ. ๒๕๑๖

มรดกวัฒนธรรมบ้านเชียง

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ในเทศกาลเข้าพรรษา

พ.ศ. ๒๕๑๖

มรดกวัฒนธรรมบ้านเชียง

คำศัพท์ กระจ่างทอง เรียบเรียง

สรุปจาก

วัฒนธรรมบ้านเชียง ของนายชิน อยู่ดี

กรมศิลปากร

พิมพ์ถวายพระภิกษุสามเณร

ซึ่งเข้าชม

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ในเทศกาลเข้าพรรษา

พ.ศ. ๒๕๑๖

(๑)

รายนามผู้ให้ยืมโบราณวัตถุมาจัดนิทรรศการ คือ.

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ๑๓^{ชั้น}
๒. ม.จ. วิทยาที วังสิต ๑ ,,
๓. ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ๒๑ ,,
๔. พระครูคณานันตมณณาจารย์ (โผเรียน เป้า) ๕๒ ,,
๕. พล.ต.ท. มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น ๑ ,,
๖. นายแพทย์ โชติบุรณ บวรณเวช ๒๗ ,,
๗. นายธรรมบุญ ลัดพลี ๒๓ ,,
๘. นายไพฑูรย์ โอศิริ ๔ ,,
๙. นายอาทร ศิริกันทรารมณ์ ๒ ,,
๑๐. นางวณิ นวพันธุ์ ๔๔ ,,

มรดกวัฒนธรรมบ้านเชียง

สารบัญ

คำนำ

หน้า

(ก)

บทนำ

อายุสมัยเครื่องปั้นดินเผา
มรดกวัฒนธรรมบ้านเชียง
บ้านเชียงในอดีต

๑

สมัยหินใหม่ตอนปลาย

๗

ยุคสำริด

๘

ยุคเหล็ก

๑๖

คำนำ

ตามที่กรมศิลปากรเคยเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ให้พระภิกษุสามเณรเข้าชมในเทศกาลเข้าพรรษา ณ วันแรม ๔ ค่ำ และแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ เป็นประเพณีประจำตลอดมานั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ นี้อันตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๑๙ และวันศุกร์ที่ ๒๐ กรกฎาคม ในโอกาสนี้กรมศิลปากรได้จัดแสดงนิทรรศการชั่วคราว เรื่องมรดกวัฒนธรรมบ้านเชียง ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางของผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอารยธรรมของมนุษยชาติที่อยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน และได้จัดพิมพ์สารคดีเรื่องมรดกวัฒนธรรมบ้านเชียงถวายเป็นบรรณาการเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอารยธรรม ศิลปกรรม และวัฒนธรรมบ้านเชียงเช่นที่เคยปฏิบัติมาเป็นประจำทุกปี และเพื่อใช้ประกอบการเข้าชมนิทรรศการชั่วคราวครั้งนี้ด้วย

ศิลปวัตถุต่าง ๆ นับแต่เครื่องปั้นดินเผาทั้งมีสีและไม่มีสี ซึ่งขุดค้นได้นั้นส่วนมากมีคุณค่าสูง ทั้งลวดลายวิจิตรพิสดาร ย่อมเป็นหลักฐานอย่างดีที่จะบอกถึงความสามารถของช่างและความเจริญทางวัฒนธรรม อาจจะกล่าวได้ว่าบ้านเชียงและอาณาบริเวณใกล้เคียงโดยรอบนั้นเป็นแหล่งที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อนยุคประวัติศาสตร์ประมาณ ๔๐๐๐—๖๐๐๐ ปี และเมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลา กับประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้แล้ว บ้านเชียงก็นับว่ามีความเจริญ

(๔)

ไล่เลี่ยกับอาณาจักรอียิปต์โบราณ และมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับประเทศจีนด้วย ดังนั้น ศิลปกรรมและวัฒนธรรมที่บ้านเชียงจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูงบนผืนแผ่นดินไทย อันเปรียบเสมือนตัวอักษรที่แสดงเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ในอดีต ซึ่งเราคนไทยทั้งชาติสมควรภาคภูมิใจและหวงแหน ดังเป็นเครื่องยืนยันความเป็นชาติที่เจริญด้วยวัฒนธรรมอันสูงส่งมาแล้วแต่อดีต

ในที่สุดนี้ ขออนุโมทนาในกุศลกาลทาน ซึ่งบรรดาท่านพุทธศาสนิกชน นับแต่ วพนว นายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิง ท่านรัฐมนตรีและคุณหญิง ท่านเจ้าของห้างร้าน บริษัท องค์การ รัฐบาลกิจ และท่านสาธุชนทั้งหลาย ซึ่งได้มีจิตศรัทธาบริจาค ทรัพย์ น้ำอ้อยลม ยาสูบ เครื่องดื่ม น้ำหวาน ยารักษาโรค และกบปียภัณฑ์ต่าง ๆ ส่งไปให้กรมศิลปากรเพื่อถวายแก่พระภิกษุสามเณรที่เข้าชัมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในเทศกาลเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๑๖ นี้ ขอทุกท่านจงประสบแต่สิ่งมีมงคล สมบูรณ์พูนผลด้วยจตุรพิพรตลอดกาลนานเทอญ และขอขอบคุณผู้ที่ได้นำโบราณวัตถุไปจัดนิทรรศการครั้งนี้ด้วย

๙ อ.สมภพ ภิรมย์ ร.น.

(น.อ. สมภพ ภิรมย์ ร.น.)

(อธิบดีกรมศิลปากร)

กรมศิลปากร.

๑๙ มิถุนายน ๒๕๑๖

มรดกวัฒนธรรมบ้านเชียง

บ้านเชียง เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมา ชื่อเสียงของบ้านเชียงก็แพร่ขยายจากอำเภอหนองหานไปยังอำเภออื่นในจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดใกล้เคียง ต่อมาก็เป็นชื่อที่มีผู้รู้จักกันทั่วประเทศ และยังระบือไปยังประเทศอื่น ๆ สิ่งที่ทำให้ชื่อเสียงของบ้านเชียงโด่งดังก็คือ มรดกวัฒนธรรม สมัยก่อน ประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ เครื่องปั้นลายเขียนสี อันมีทรวดทรงและลวดลายงามจับตา

กรมศิลปากรได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปสำรวจและขุดค้นที่บ้านเชียง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมา ทั้งยังได้สำรวจและขุดค้นในบริเวณอื่นอีก งานดังกล่าวยังคงทำอยู่จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ผลปรากฏว่า

เครื่องปั้นลายเขียนสีดังกล่าว ไม่ได้พบอยู่แต่ที่บ้านเชียงแห่งเดียวแต่ยังพบที่ตำบลอื่น อำเภออื่น ในจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดใกล้เคียงอีก ๓ จังหวัด คือ จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัดขอนแก่น พื้นที่ซึ่งพบเครื่องปั้นลายเขียนสีซึ่งเดิมรู้จักกันดีที่บ้านเชียงนั้นกว้างขวางใหญ่โตมาก มีเนื้อที่ประมาณ ๔๔,๒๔๗,๐๘๖ ตารางกิโลเมตร ของที่อยู่ในระดับดินที่พบเครื่องปั้นลายเขียนสีก็มี เครื่องประดับสำริด

กำไลดินเผา, เครื่องมือสำริด เครื่องปั้นดินเผาที่ไม่มีลายเขียนสี, แวดินเผา (spindle-whorls) เบ็กสำริด, ลูกปัดแก้ว, เครื่องมือเหล็ก และเครื่องมือทำภาชนะดินเผาทำด้วยดินเผา รูปคล้ายสากปลายบาน ซึ่งเรียกกันว่า “หินคุ” ในชั้นดินที่ลึกลงไปก็มีเครื่องปั้นดินเผาสีเทาหลายเชือกทาบและเครื่องปั้นดินเผาสีดำลายซุกเป็นลายคล้ายขอสร้อย หรือลายที่ฝรั่งเรียก ลายตัวเอสฮอน (S horizontal spirals) มรดกวัฒนธรรมของชาติเหล่านี้มีจำนวนมากมายหลายพันชิ้น แม้จะพบในสถานที่ต่าง ๆ กัน แต่ก็มีลักษณะคล้ายกันมาก จึงน่าจะเป็นของวัฒนธรรมเดียวกัน เนื่องจากเราเริ่มรู้จักหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญยิ่งดังกล่าวที่บ้านเชียงจึงควรรวมเรียกว่า “วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยก่อนประวัติศาสตร์”

เพื่อให้ทราบว่ามรดกวัฒนธรรมบ้านเชียงนี้ มีอายุมากน้อยสักเท่าใด กรมศิลปากรจึงติดต่อสถาบันต่างประเทศ ๒ สถาบัน ขอให้ช่วยกำหนดอายุจากเครื่องปั้นดินเผาที่ขุดค้นพบในชั้นดินหลายชั้นให้ บัดนี้ได้อายุซึ่งหาโดยวิธีเทอร์โมลูมิเนสเซนซ์ (Thermoluminescence) ดังนี้

อายุของเครื่องปั้นดินเผาจากบ้านเชียง ส่งไปให้มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา มีดังนี้

ตัวอย่างที่ ๑๐๔ ผิวดิน ?	อายุประมาณ ๗๑๐๐—๖๐๐๐ ปี
	(๔๖๓๐ ปีก่อน ค.ศ. $\pm$ ๕๒๐ ปี)

ตัวอย่างที่ ๒๗๑ ระบุปี ๗๐-๘๐ ซม. อายุประมาณ ๖๐๐๐-๕๐๐๐ ปี
(๓๕๗๐ ปีก่อน ค.ศ. $\pm$ ๔๘๐ ปี)

ตัวอย่างที่ ๒๗๓ ระบุปี ๑๓๐ ซม. อายุประมาณ ๕๘๐๐-๕๓๐๐ ปี
(๓๕๙๐ ปีก่อน ค.ศ. $\pm$ ๒๗๕ ปี)

อายุของเครื่องปั้นดินเผาจากหลุมขุดค้นวัดโพธิ์ศรีใน ๑ ซึ่ง
ซึ่งภาควิชาฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยการศึกษา เมืองนารา ประเทศ
ญี่ปุ่น ช่วยหาอายุให้ มีดังนี้

ระดับ ๑๕-๐๒๐๐ ซม.

ตัวอย่างที่ ๔-๔ อายุประมาณ ๖๔๐๐ ปี (๔๔๒๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๔-๒ อายุประมาณ ๖๓๐๐ ปี (๔๒๙๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๔-๑ อายุประมาณ ๕๗๐๐ ปี (๓๗๔๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๔-๓ อายุประมาณ ๕๔๐๐ ปี (๓๔๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ระดับ ๑๑๐-๑๒๐ ซม.

ตัวอย่างที่ ๓-๑ อายุประมาณ ๔๘๐๐ ปี (๒๘๖๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๓-๔ อายุประมาณ ๔๔๐๐ ปี (๒๔๖๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ระดับ ๘๐-๕๐ ซม.

ตัวอย่างที่ ๒-๒ อายุประมาณ ๔๘๐๐ ปี (๒๘๓๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๒-๑ อายุประมาณ ๔๓๐๐ ปี (๒๓๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๒-๕ อายุประมาณ ๔๐๐๐ ปี (๒๐๖๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๒-๔ อายุประมาณ ๓๑๐๐ ปี (๑๐๙๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๒-๓ อายุประมาณ ๒๔๐๐ ปี (๔๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ระดับ ๕๐—๖๐ ซม.

ตัวอย่างที่ ๑-๒ อายุประมาณ ๓๖๐๐ ปี (๑๖๔๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๑-๕ อายุประมาณ ๓๓๐๐ ปี (๑๓๓๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๑-๔ อายุประมาณ ๒๖๐๐ ปี (๑๔๔๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๑-๑ อายุประมาณ ๒๕๐๐ ปี (๑๔๗๐ ปี ก่อน ค.ศ.)

ตัวอย่างที่ ๑-๓ อายุประมาณ ๑๓๐๐ ปี (ค.ศ. ๗๖๐)

ท่านผู้อ่านบางท่านอาจจะสงสัยว่า ทำไมเศษเครื่องปั้นดินเผาในชั้นดินหนา ๑๐ ซม. จึงมีอายุไม่เท่ากัน? เช่นในหลุมโพธิศรีใน ๑ ซึ่ง ระดับ ๕๐—๖๐ ซม. เศษเครื่องปั้นดินเผาตัวอย่างที่ ๑-๓ มีอายุเพียงประมาณ ๑๓๐๐ ปี ส่วนเศษเครื่องปั้นดินเผาตัวอย่างที่ ๑-๒ มีอายุถึง ๓๖๐๐ ปี คำตอบก็มีว่า ประการที่ ๑ พื้นที่ซึ่งคนก่อนประวัติศาสตร์เคยอยู่อาศัยไม่ได้ปรับเรียบคงเป็นหลุมเป็นบ่อ บางตอนก็สูง บางตอนก็ต่ำ ต่อมาเมื่อดินทับถมกันมากขึ้น ก็มีของต่างสมัยมารวมอยู่ในระดับดินเดียวกัน ประการที่ ๒ คนรุ่นหลังขุดหลุมเพื่อใส่ของที่ไมใช่แล้ว กันหลุมอยู่ลึกลงไปในระดับดินของผู้ที่เคยอยู่มาก่อน เมื่อทิ้งของรุ่นหลังลงไปที่กันหลุม ของรุ่นหลังก็เกิดไปอยู่ในระดับดินเดียวกับของรุ่นก่อน เครื่องปั้นดินเผาตัวอย่างที่ ๑-๓ ก็อาจจะมีผู้ทิ้งลงไป ในกันหลุมที่อยู่ในชั้นดินระดับ ๕๐—๖๐ ซม. ประการที่ ๓ สัตว์ที่อยู่ใต้ดิน เช่น คุน อาจจะคาบของที่อยู่บนผิวดินชั้นบนลงไปไว้ในชั้นดินที่ต่ำลงไปก็ได้ ในระหว่างที่นักโบราณคดีกรมศิลปากร

ขุดค้นแหล่งก่อนประวัติศาสตร์ที่ไร่นาของนายสำราญ ฯ บ้าน
เก่า ตำบลจรเข้เผือก อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
ก็ขุดพบด่านไผ่ลายอยู่ในชั้นดินที่พบของยุคโลหะ เมื่อได้ตรวจสอบ
ก็พบโครงที่ตัวคนนำไป ประการที่ ๔ คนรุ่นหลังขุดหลุมเสา
หรือขุดหลุมปลูกพืชเมื่อภัยดินขึ้นมา โบราณวัตถุที่อยู่ใต้ผิวดิน
ลงไปจึงเคลื่อนจากที่เดิมขึ้นมาอยู่ในระดับดินที่สูงกว่า เช่นตัว
อย่าง ที่ ๑-๒ อยู่ในระดับดิน ๕๐-๖๐ ซม. กลับมีอายุประมาณ
๖๐๐ ปี มากกว่าตัวอย่าง ที่ ๒-๓ พบในระดับดิน ๘๐-๙๐ ซม.
ซึ่งมีอายุเพียงประมาณ ๒๔๐๐ ปี การที่เป็นเช่นนี้ก็อาจจะเป็น
ได้ว่า เศษเครื่องปั้นดินเผาตัวอย่าง ที่ ๑-๒ เปลี่ยนตำแหน่งโดย
คนหรือสัตว์ จากระดับ ๘๐-๙๐ ซม. ขึ้นไปอยู่ในระดับ ๕๐-
๖๐ ซม.

เมื่อพิจารณาหลักฐานที่พบในชั้นดินต่าง ๆ ประกอบกับ
สอบประวัติจากชาวบ้านเชิงแล้ว บ้านเชิงมีคนเคยอยู่อาศัยมา
แล้วรวม ๔ สมัย

ก. สมัยประวัติศาสตร์

๑. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนถึงปัจจุบัน

๒. สมัยทวารวดี? ประมาณ พ.ศ. ๑๒๐๓ (ค.ศ. ๗๖๐)

ข. สมัยก่อนประวัติศาสตร์

๓. ยุคโลหะ แต่ประมาณ ๒๕๐๐ ปี (๕๗๐ ปี ก่อน ค.ศ.)
ถึงประมาณ ๕๒๐๐ ปี (ประมาณ ๓๒๐๐ ปี
ก่อน ค.ศ.)

๔. สมัยหินใหม่ แต่ประมาณ ๕๔๐๐ ปี (๓๔๐๐ ปี
ก่อน ค.ศ.) ถึงประมาณ ๖๔๐๐ ปี (๔๔๒๐ ปี
ก่อน ค.ศ.)

มรดกวัฒนธรรมบ้านเชียงที่ขุดค้นพบ และหลักฐานทางโบราณคดีอย่างอื่น เช่น โครงกระดูกคนก่อนประวัติศาสตร์, กระดูกสัตว์, เปลือกหอย เศษถ่านที่คนครั้งนั้นเผา, เศษผ้าที่ติดอยู่กับเครื่องมือเครื่องประดับ, ข้าวหรือเกลสที่เหลืออยู่ใกล้โครงกระดูกคน หรือที่ติดอยู่กับเครื่องมือเหล็ก ฯลฯ ช่วยให้เราทราบความเจริญและวัฒนธรรมในอดีตของคนที่เคยอยู่ที่บ้านเชียงและในบริเวณจังหวัดอุดรธานี, จังหวัดสกลนคร, จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครพนมไปแล้วพอสมควร จึงขอนำมากล่าวแต่สมัยเก่าตามลำดับจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สมัยหินใหม่ตอนปลาย อยู่ในชั้นดินชั้นต่ำสุด คนสมัยนี้ใช้เครื่องปั้นดินเผาขนาดกลางสีเทา ก้นกลม บางใบคล้ายกะลา ลายเชือกทาบ หรือลายเสือมีทั้งขอบผายออกและขอบตรง ภาชนะที่มีเชิงพบน้อย บางใบมีลายหูนวงเกือบรอบภาชนะ คล้ายรูปงู บางแห่งพบภาชนะดินเผาสีดำ ลายซุกเป็นลายคล้ายขอสร้อยหรือตัวเอสนอน (S horizontal spirals) หรือลายก้านขดวิ่ง (running spirals) ในระดับลึกที่สุดที่โนนนกทา ตำบลบ้านโคก อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบเครื่องปั้นดินเผาสีดำลายซุกเป็นลายคล้ายขอสร้อยคนสมัยหินใหม่นี้ล่าสัตว์เป็นอาหาร ลุกดินเผากลมคล้ายลูกกระสุนที่พบในชั้นดินนี้ ซึ่งคงจะใช้เป็นลูกกระสุนยิงสัตว์เล็ก เช่น นก, กระจอก หอยน้ำจืดที่พบก็เป็นพยานว่าคนพวกนี้กินหอยจากหอยที่ซุกพบทำให้เราทราบว่า ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศขณะนั้นคงไม่ต่างกว่าปัจจุบัน คือ มีหนอง บึง มีฝนตก พื้นที่เป็นป่ามากกว่าปัจจุบัน เครื่องประดับของคนพวกนี้ก็มี กำไลดินเผา กำไลที่ทำด้วยกระดูก กำไลหิน และลูกปัดหิน

ที่หลุมซุกคันที่บริเวณบ้านนายสิทธา ราชโหดี้ ในชั้นดินระดับ ๒๒๐ ซม. ซึ่งเป็นชั้นดินของคนสมัยนี้ ก็ซุกพบเมล็ดข้าวที่เครื่องปั้นดินเผาซึ่งวางข้างกระดูก ต้นขาซ้ายของโครงกระดูกที่ ๑๓ นอกจากนั้นในหลุม บ.ช. ๑/๗๓ ในระดับลึก ๒๒๐—๒๓๐ ซม. ก็พบ

ข้าววางอยู่บนผ้าข้างโครงกระดูก แสดงว่าคนครั้งนั้นถือว่าข้าวเป็นสิ่งสำคัญที่จะใส่ลงไปให้คนตาย เมื่อพิจารณาศึกษาโครงกระดูกคนที่ขุดค้นพบ ทำให้ทราบว่า คนสมัยนี้เมื่อตายลง ญาติจะนำไปฝังในหลุม ไม่ใส่โลงศพนอนหงายเหยียดตรง ศีรษะหันไปทางทิศตะวันออก, ทิศตะวันตก, ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ, ตะวันออกเฉียงใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ แขนแนบลำตัว มีเครื่องปั้นดินเผาวางเหนือศีรษะหรือปลายเท้า บางศพวางที่ไหล่ซ้าย โคนขาขวา หรือทรงอกที่ศพมีเครื่องประดับ เช่น กำไลหิน ลูกปัดหิน มีขวานหินขัด (ขวานผ่า) ขนาดเล็กวางไว้ด้วย การทำดังนี้แสดงว่า คนสมัยนั้นต้องการให้ผู้ตายนอนในท่าที่สบาย ภาชนะดินเผาที่ใส่ลงไปกองใส่อาหาร เพราะเชื่อว่าคนตายคงต้องกินต้องใช้อย่างคนเป็น

ยุคสำริด ในชั้นดินสูงขึ้นมาเป็นที่อยู่ของคนยุคสำริด แต่ขณะนี้ยังไม่ทราบผลแน่ชัดว่า เป็นคนเผ่าเดียวกับคนสมัยหินใหม่ตอนปลายหรือไม่ เพราะเท่าที่ขุดค้นจะพบว่าวัฒนธรรมของสมัยหินใหม่ตอนปลาย และยุคสำริดแตกต่างกัน เช่น ในสมัยหินใหม่ตอนปลายไม่พบเครื่องใช้สำริด เครื่องปั้นลายเขียนสี แต่จะพบในยุคสำริด การฝังศพมีการหันหัวศพคนละทิศ ส่วนวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมากก็มีลูกดินเผากลม ซึ่งพบทั้งสมัยหินใหม่ตอนปลายและยุคสำริด และภาชนะดินเผาสีเทาลายเชือกทาบ แก้วกำไลดินเผาและกำไลกระดูก ยังคงใช้บ้างแต่น้อยกว่ากำไลสำริด

จากการเปรียบเทียบจำนวนภาชนะ เครื่องใช้ หลุมศพ พอจะทราบได้ว่า คนยุคสำริดมีมากกว่าคนสมัยหินใหม่ตอนปลายหลายเท่า อาวุธก็ใช้หอกสำริด ลูกศรสำริดส่วนกระสุนทองใช้ยิงสัตว์เล็ก อาวุธนี้คงใช้ทั้งล่าและต่อสู้กัน นอกจากนี้การได้พบเบ็ดสำริด ยาว ๗.๕ ซม. แสดงว่า คนก่อนประวัติศาสตร์ยุคสำริดในบ้านเชียง เป็นชาวประมง ปลานั้นควรจะเป็นปลาใหญ่ แต่จะเป็นปลาอะไร ตกที่ไหน ใช้เรืออะไรเป็นพาหนะ นั้นเรายังไม่พบหลักฐาน แต่ก็พอจะกล่าวได้ว่า คนยุคนั้นกินเนื้อสัตว์ใหญ่ สัตว์เล็ก หอย ปลาเป็นอาหาร พวกนี้สามารถทอดผ้าได้แล้ว เพราะพบกำไลสำริดบางอันมีเศษผ้าติดอยู่ และพบแว่นหินเผา

ผังของบ้านคนยุคสำริดเป็นอย่างไร ? ผังเป็นรูปไข่หรือเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ? คำตอบก็คือ นักโบราณคดีสามารถขุดพบหลุมเสาที่บ้านเชียงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ นายวิทยา อินทโกศัย ขุดพบหลุมเสา ๒ หลุม ที่หลุมขุดค้นในบริเวณบ้านนายสิทธิราชโชติ กว้างหลุมกว้าง ๖๐ ซม. กลางหลุมเป็นรอยกลมกว้างประมาณ ๓๐ ซม. ทั้ง ๒ หลุม ในครั้งที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๖ นายนิคม สุทธิรักษ์ ขุดค้นพบเสาที่หลุมขุดค้น บ.ช. ๑/๗๓ ในระดับลึก ๒๒๐ ซม. หลุมหนึ่ง รัศมี ๑๕๐ ซม. ๒ หลุม รัศมี ๑๕๐ ซม. หลุมหนึ่งรัศมี ๑๓๐ ซม. หลุม ๑ ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า นายคอนันท์ ที. เบียด ขณะนี้เป็นอาจารย์

อยู่ที่มหาวิทยาลัยโอทาโก ประเทศนิวซีแลนด์ ก็ชุดคันทีโนนกกาทำบลบ้านโคก อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น พบผ้างบ้านคนยุคสำริดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๗ เมตร (๓.๕ วา) ยาว ๘ เมตร (๔ วา) ต่างกับผ้างบ้านคนสมัยหินใหม่ ซึ่งคณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย-เดนมาร์ก ชุุดพบที่บ้านหนองแซ่เสาอำเภอมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งปรากฏว่า ผ้างเป็นรูปไข่

ดร. ไมเคิล เปียทรุชิวสกี (Michael Pretrusewsky) แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา วนิจศึกษา เมื่อศึกษาโครงกระดูกคน ๘๐ โครง พบทีโนนกกาทา ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านเชียงมากนัก ลงความเห็นว่าคุณยุคสำริดทีโนนกกาทามีรูปร่างลักษณะเหมือนชาวเกาะ ในมหาสมุทรแปซิฟิกมากกว่าจะเหมือนคนไทยปัจจุบันหรือคนสมัยหินใหม่ จากคำสรุปของท่านผู้นั้น จึงพอจะกล่าวได้ว่า คนสมัยหินใหม่กับคนยุคโลหะมีรูปร่างลักษณะต่างกัน ถึงแม้ว่าคนทั้งสองแห่ง (โนนกกาทากับบ้านเชียง) จะมีวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน ขณะนี้ก็ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นคนเผ่าเดียวกัน หรือมิใช่เผ่าเดียวกัน จนกว่านักมานุษยวิทยาจะได้วนิจศึกษาโครงกระดูกคนยุคสำริดที่บ้านเชียงแล้ว

เดิมเคยเข้าใจว่าการนับถืออวัยวะเพศนั้น ไทยได้มาจากประเทศอินเดีย เมื่อได้ทำการชุุดคันที่บ้านเชียง ได้พบรูปอวัยวะเพศชายหญิงมาประดิษฐ์เป็นลายชุุดลงในภาชนะดินเผาสีเทา นอกจากนี้ยังมีเขาสัตว์จำหลักเป็นรูปอวัยวะสืบพันธุ์ของชาย ความ

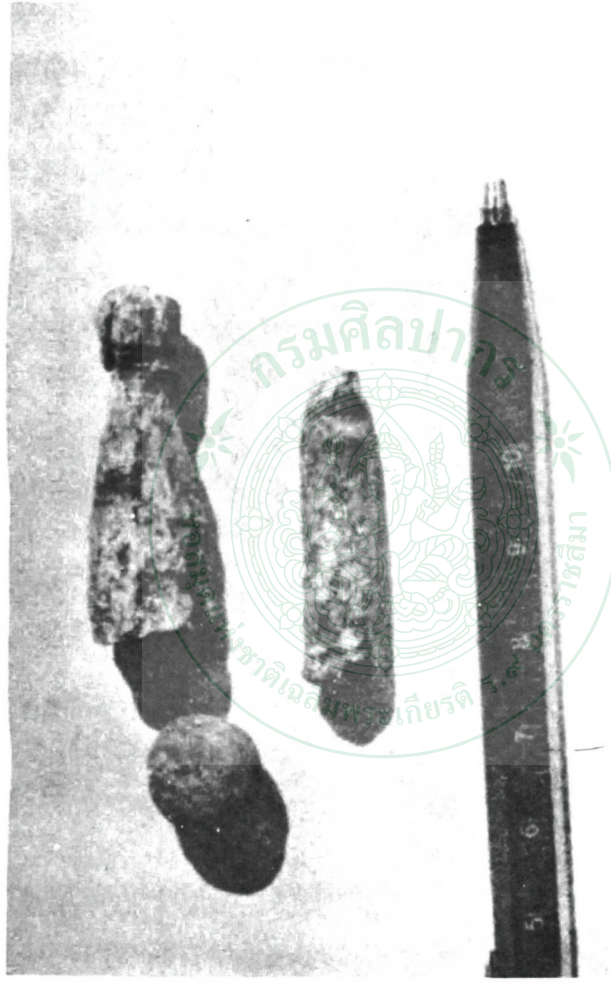
เชื่อดือเดิมก็จะต้องเปลี่ยนไป เพราะเราพบหลักฐานที่เก่าแก่กว่าในประเทศไทย เป็นพยานว่ามีลัทธิเชื่อดืออวัยวะเพศมาแต่ยุคสำริดเมื่อเปรียบเทียบกับที่อื่น ปรากฏว่า คนก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส อียิปต์ หรืออินเดีย สมัยโบราณ มักจะจำหลักรูปอวัยวะเพศทั้งชายหญิงลงบนแผ่นหินบ้าง บนโลหะหรือสุสาน บ้างก็ใส่รูปจำหลักนั้นไว้ในหลุมศพ เพราะเชื่อดือว่าอวัยวะเพศเป็นเจ้าแม่แห่งความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้พวกตนมีสัตว์ที่จะล่ามากขึ้น และให้ตนมีลูกหลานมากขึ้น ปัจจุบันนี้ตามชนบทในจังหวัดอุตรธานี, หนองคาย และเลย ยังมีประเพณีว่า ถ้าชายใดหรือหญิงตายก่อนแต่งงาน จะเอากาบหมากหรือไม้อ่อนๆ หรือเปลือกไม้ประติษฐ์เป็นรูปอวัยวะเพศตรงกันข้ามใส่ในโลงบางรายก็เขียนรูปอวัยวะไว้นบนโลงของเพศตรงข้าม เพื่อให้ผู้ตายได้ชื่นชมอย่างเช่นคนแต่งงานแล้ว ประเพณีนี้อาจสืบมาจากคนยุคสำริดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้

มีผู้สังเกตว่า เครื่องปั้นดินเผาของวัฒนธรรมบ้านเชียง เห็นว่าส่วนมากเกี่ยวข้องกับงู เช่น มีลายรูปงู หรือมีลักษณะคล้ายงู เครื่องปั้นบางชิ้นทำเป็นรูปคล้ายงูแผ่แม่เบี้ยแม่เต่าก่าไถก็มีรูปหัวงูแสดงว่าคนยุคนั้นได้พบเห็นงูมามาก แต่นักมานุษยวิทยาบางท่านให้ความเห็นว่า ชนบางพวกทำรูปงูแทนอวัยวะเพศ นอกจากเครื่องปั้นมีลายงูแล้ว ยังมีเครื่องปั้นดินเผาอื่นๆ ที่ทำให้ทราบถึงสัตว์ที่คนยุคสำริดได้พบเห็นอยู่เสมอคือ กบ กวาง แะ กิ้งก่า กวาย และเต่า

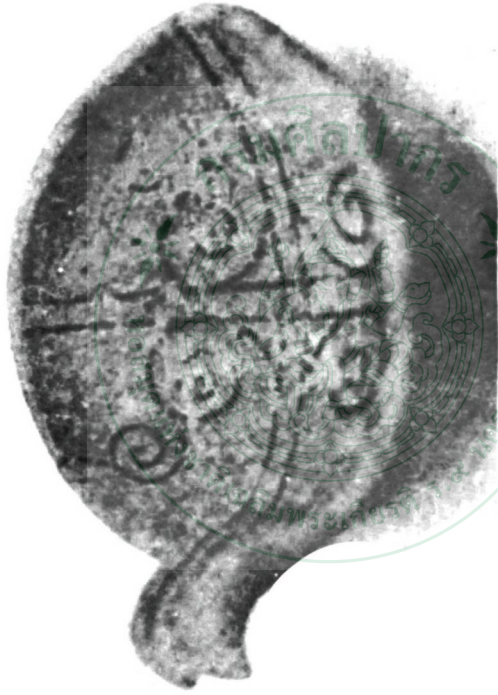
รูปกบ พบทำด้วยสำริด บางครั้งเป็นรูปเขียนสีแดงไว้ในตัวทัพพีดินเผา รูปกว้างจะมีบนเครื่องปั้นลายเขียนสีแดงเดียวกับรูปแอหรือ กิ้งก่า แต่รูปควายพบบนเครื่องปั้นลายเขียนสีที่ขุดได้ที่โนนนกทา ตำบลบ้านโคก อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ทั้งยังขุดพบกระดูกควาย (*Babulus bubalis*) ในชั้นดินยุคสำริด เป็นการยืนยันว่าในยุคนี้มีการเลี้ยงควายแล้ว นอกจากนี้ยังมีกระดูกวัวกระทิง (*Bibos gaurus*) วัวป่าสีแดง (*Bos sondaicus*) วัวปรี (*Bos sauveli*) หม่า และหมู

หลักฐานเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่า สัตว์ หรือดินฟ้าอากาศ ในยุคนั้นกับปัจจุบันก็คล้ายคลึงกัน แต่ป่ามีมากกว่าขณะนี้ สัตว์บางชนิดอาจจะเหลือน้อยหรือสูญพันธุ์ไปแล้ว การวินิจฉัยรูปสัตว์จากดินเผาอาจมีส่วนถูกบ้าง เพราะไม่แน่ใจว่าจะเป็นของในชั้นดินของคนยุคสำริด เนื่องจากเป็นของที่นักโบราณคดีไม่ได้ขุดค้นพบ ได้แต่เพียงนำไปเปรียบเทียบกับกระดูกสัตว์ที่ค้นพบที่โนนนกทา ซึ่งเป็นยุคสำริด และมีอายุใกล้เคียงกับที่พบที่บ้านเชียงเท่านั้น

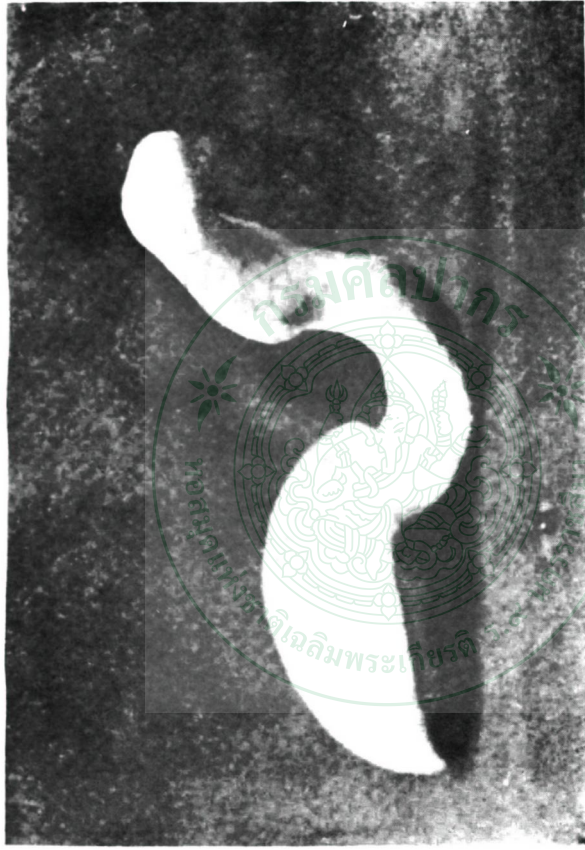
ของที่เป็นชิ้นเยี่ยมของวัฒนธรรมบ้านเชียง ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสี ซึ่งมีทรวดทรงต่าง ๆ นักวิทยาศาสตร์กองโบราณคดี กรมศิลปากรได้ทำการวิเคราะห์สีที่เขียนลายว่าเป็นสีดินเทศ (Haematite) ผสมกับสิ่งอื่นที่ช่วยให้สีเกาะแน่นทนนาน การเขียนคงใช้ฟู่กัน จะมีผู้กล่าวถึงเครื่องปั้นลายเขียนสีนี้ว่า เป็นลายเส้นสีแดง หนาพอประมาณ เคลื่อนไหวชานกับใบ แต่

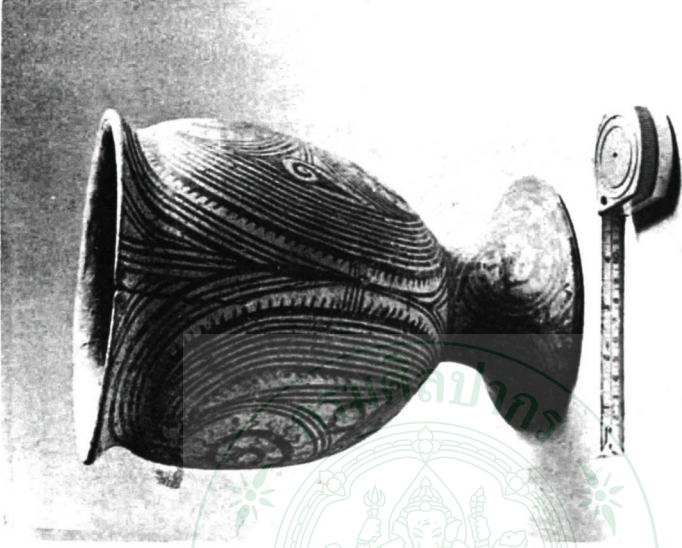
ภาพที่ ๑ (= ภาพที่ ๘ เขาสุตว์จำหลักเป็นรูปอวยะเทศ
กับลูกกระสุนดินเผา ในหนังสือวัฒนธรรมบ้านเชียง)

ภาพที่ ๒ เครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสีทำเป็นพหุพี
(= ภาพที่ ๒๒ ในหนังสือวัฒนธรรมบ้านเชียง)

ภาพที่ ๓ (= ภาพที่ ๑๐ กระจำคล้ายรูปงู
ในหนังสือวัฒนธรรมบ้านเชียง)

ภาพที่ ๔ เครื่องปั้นดินเผาที่ขุดพบในหลุมบ้านเชียง ๑
ถ่ายช่อกภาพที่ ๑ ในหนังสือวัฒนธรรมบ้านเชียง

ลวดลายไม่ละเอียดเทียบจนพรวนัยน์ตา และไม่มีลวดลายซ้ำกัน ฝีมือ
 แปร่งแสดงถึงความกล้าหาญ ความมั่นใจจริงของศิลปินสมัยนั้น
 ไม่มีการขูดลบแก้ไข ทำให้คิดว่าช่างหรือศิลปินในสมัยก่อนประ-
 วัติศาสตร์มีความรู้และรสนิยมสูงไม่น้อยกว่ามนุษย์ในปัจจุบัน
 และแทบไม่น่าเชื่อว่าของเหล่านั้นเป็นผลิตผลจากคนสมัยก่อน
 ประวัติศาสตร์ที่ต้อยความเจริญทุกทาง

การขูดคันที่บ้านเชียง อุดรธานี บ้านสร้างคู้ จังหวัด
 สกลนคร ได้พบเครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสีรูปคล้ายพาน อยู่ตาม
 ชั้นดินชั้นต่ำจนสูง ซึ่งช่วยให้ทราบการวิวัฒนาการของเครื่องปั้น

ความจริงมีเครื่องปั้นบางชั้นที่พบก่อนจะขุดหลุมทั้งสอง
 นี้ มีลักษณะลวดลายแปลกกว่าที่ขุดพบในหลุมทั้งสอง แต่ไม่
 ทราบว่าแต่ละชั้นอยู่ในระดับใด จึงไม่สามารถกำหนดอายุได้ว่า
 ชั้นใดเก่ากว่ากัน ลวดลายของเครื่องปั้นตั้งแต่ยุคสำริดถึงยุคเหล็ก
 แบ่งเป็น ลายเส้นโค้ง ลายก้านขด ลายก้นหอย ลายวงกลม
 ลายดาว ลายสามเหลี่ยม ลายข้าวหลามตัด ลายดอกไม้ หรือคน
 ลายรูปสัตว์ ลายเส้นขนาน ลายเชือกควั่น

จากการพิจารณารูปลักษณะ และลวดลาย น่าจะจัดอายุ
 ได้ดังนี้

๑. ชั้นต่ำสุด สมัยหินใหม่ ภาชนะดินเผาสีดำลายขูดเป็นก้านขด
๒. ชั้นสูงขึ้นมา สมัยหินใหม่ตอนปลาย ภาชนะลายเชือกทาบ
 สีเทา

๓. ชั้นสูงขึ้นกว่า ๒ ยุคสำริดตอนต้น

ก. ภาชนะก้นมน สีนวล มีลายเส้นโค้งตามเส้นขุค

ข. ภาชนะก้นมน มีลาย เป็นแถบสีแดงที่ก้น, ขอบที่คอ และไหล่

ค. ภาชนะลายเชือกทาบทั้งใบ มีสีแดงทาบรอบคอ

ฅ. ภาชนะก้นมน ตอนล่างเป็นลายเชือกทาบ ตอนบนพื้นเรียบ ลายขุคเล็กและแค้มีสี

ง. ภาชนะก้นมน มีลายขุคเป็นลายก้นขด มีสีแดงแค้มี

๔. ในระดับดินชั้นสูงขึ้น จะมีวิวัฒนาการตั้งรูปที่ ๑

สังเกตจากเครื่องปั้นนี้จะเห็นว่า

๑. เครื่องปั้นดินเผาสีเทาหลายเชือกทาบใช้กันตั้งแต่ยุคสำริดจนถึงยุคเหล็ก

๒. รูปทรงเครื่องปั้นลายเขียนสีงามกว่าเครื่องปั้นไม่มีลาย บางใบเขียนสีทั้งข้างนอกและข้างใน ซึ่งคงไม่ใช่ใส่อาหารหรือหุงต้ม คงใช้ทำอย่างอื่น เช่น ใช้ใส่ในหลุมศพ

๓. เครื่องปั้นดินเผาสีดำใบหนึ่งมีเชิง ตอนบนเป็นสีเหลือง

๔. เครื่องปั้นดินเผาสีเทา รูปสี่เหลี่ยมคล้ายเครื่องจักสาน แสดงว่าคนยุคสำริดทำเครื่องจักสานได้

นอกจากนี้ ยังมีเครื่องปั้นอีกอย่างหนึ่ง คล้ายหลอดทรงกลางป่องเจาะรูตลอด ชาวบ้านเรียกลูกกลิ้ง มีบางท่านนำลูก

กลิ้งที่ทาสีมากลึงบนผ้าหรือดินเหนียว แล้วได้ลายงามมาก มีผู้
ออกความเห็นว่ คนยุคสำริดใช้ลูกกลิ้งทำลายบนภาชนะ บาง
ท่านว่าใช้ทำลายบนผ้า บ้างว่าใช้ร้อยห้อยคอหรือเอวเป็นเครื่อง
ประดับ เพราะขุดพบใกล้ๆ ทรวงอกของโครงกระดูก และยัง
พบแวดินเผา (Spindle whorls) ลูกกระสุนดินเผา เครื่องมือใช้
แต่งหุ่นภาชนะที่เป็นดินเหนียวมีรูปคล้ายสาก ซึ่งชาวบ้านหนอง
เสือกินม้า อำเภอเมืองขอนแก่น เรียกว่าหินตุ้ หรือใช้กระทุ้ง
หรือตบข้างในหุ่นภาชนะดินซึ่งยังไม่ได้เผาเครื่องมืออย่างเดียว
กันนี้ ช่างหม้อที่บ้านคำอ้อ (ห่างจากบ้านเชียงประมาณ ๘ กิโลเมตร)
ก็ยังใช้อยู่จนทุกวันนี้

ของวัฒนธรรมบ้านเชียงที่พบยังมี ขวานมีบ้อง กำไล
ใบหอก หัวลูกศรเบ็ดทำด้วยสำริด แม่พิมพ์ที่ใช้หล่อเครื่องมือ
สำริด เหล่านี้เป็นพยานว่าคนยุคสำริดหล่อสำริดใช้เอง แม้ใน
การขุดที่โนนนกทา ก็ขุดพบแม่พิมพ์หิน สำหรับหล่อเครื่องมือ
สำริดเช่นกัน แสดงว่าคนยุคนี้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหล่อ
สำริดมาแล้วเมื่อประมาณ ๒๘๖๐ ปีก่อน ค.ศ. หรือประมาณ
๔๕๐๐ ปีมาแล้ว ซึ่งหล่อได้ก่อนประเทศจีนและอินเดีย โดยเฉพาะ
ขวานสำริด บ้องรี เป็นรูปไข่ ส่วนของจีนเป็นรูปสี่เหลี่ยม
ผืนผ้า แล้วยังพบกำไลสำริดแบบมีลาย ไม่มีลายมีลูกพรวน ไม่มี
มีลูกพรวน มีหัวท้ายเป็นรูปงู ที่ลูกพรวนมีลายเส้นขนาน บน
กำไลมีลายก้างปลา ลายก้านขด และมีห่วงกลมสำริดขนาดโต

มากพอจะสวมคอได้ ซึ่งคงใช้เป็นห่วงคอ ทั้งยังมีเครื่องสำริด หนาเป็นรูปปดอมิตมีปุ่ม ๔ ปุ่ม ศาสตราจารย์นายแพทย์สุก แสงวีเชียร ได้ตรวจพบกระดูกแขนติดอยู่ในเครื่องสำริดดังกล่าว จึงน่าจะเป็นกำไลสวมข้อแขน

ยุคเหล็ก ในชั้นดินที่สูงขึ้นมา เป็นที่อยู่และฝังศพของ คนยุคเหล็ก หลักฐานที่พบส่วนมากคล้ายยุคสำริด มีเครื่องปั้น ดินเผาสีเทาลายเชือกทาบ ลายเขียนสี เครื่องใช้สำริด หินดู ลูก กระสุนดินเผา แต่มีข้อแตกต่างกว่ายุคสำริด คือ

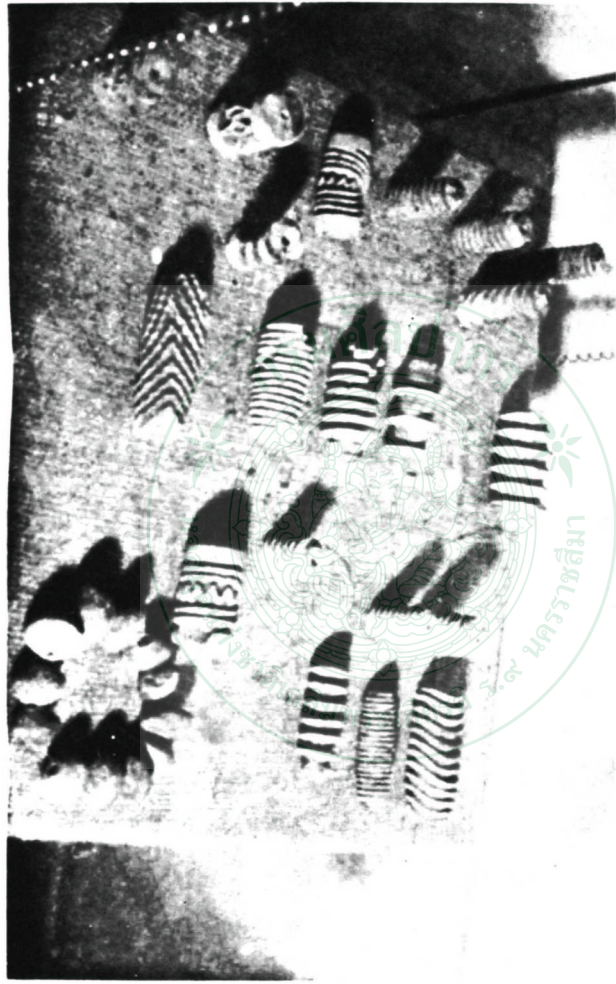
๑. ลวดลายของเครื่องปั้นดินเผาวิจิตรพิสดารมากกว่า

๒. ประเพณีการหันศีรษะของศพ ยุคเหล็กจะหันศีรษะ ไปทางใต้และตะวันออกเฉียงใต้ ภาชนะที่ใส่ในหลุมศพมักวาง บนแกน ๒ ข้าง หรือบนทรงอก หลายใบ

๓. เครื่องประดับ ใช้ลูกปัดแก้วสีน้ำเงินแก่ เขียว ดำ ม่วง ฟ้า หมากรุก น้ำตาล รูปคล้ายหอยหรือถึงเบียร์ กับลูกปัด ดินเผารูปแว่น ซึ่งไม่มีใช้ในยุคสำริด

๔. เครื่องมือ เช่น ขวาน มีด ใบหอก เครื่องมือปลาย แหลม เครื่องมือคล้ายขวานหินมีป่า (รูปที่ ๒๗) มีห่วงเหล็ก ซึ่งพบใกล้เท้าของโครงกระดูกคนยุคเหล็ก

คนยุคเหล็กนี้ปลูกข้าวเป็นอาหาร เพราะพบแถบข้าว จำนวนมากติดตามเครื่องมือเหล็กที่พบในชั้นดินยุคเหล็ก หลัก ฐานเรื่องนี้ปรากฏว่าที่โนนนกทา ในชั้นดินยุคสำริดก็พบเศษ

ภาพที่ ๕ (= ภาพที่ ๖ แว่นดินเผาและถูกกลึง
ในหนังสือวัฒนธรรมบ้านเชียง)

ภาพที่ ๖ กำไลสำริด (ภาพที่ ๓ ล่าง
ในหนังสือวัฒนธรรมบ้านเชียง)

ภาพที่ ๗ เครื่องมือเหล็ก (= ภาพที่ ๒๗)
ในหนังสือวัฒนธรรมบ้านเชียง

ภาพที่ ๘ (= ภาพที่ ๑๑ รูปปั้นเผา
ในหนังสือวัฒนธรรมบ้านเชียง)

เครื่องปั้นดินเผามีเกลบข้าวติดอยู่ ซึ่งมีอายุก่อน ๓,๕๐๐ ปีก่อน ค.ศ. หรือประมาณ ๔,๕๐๐ ปีมาแล้ว ในประเทศจีนเคยพบหลักฐานว่าปลูกข้าวเมื่อราว ๓๐๐๐ ปีก่อน ค.ศ. และที่อินเดีย ราว ๒,๐๐๐-๑,๕๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ดร. เซสเตอร์ เอฟ. กอมัน แห่งมหาวิทยาลัยโอตาโก ประเทศนิวซีแลนด์ แจ้งว่า ในการขุดค้นที่ถ้ำในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบข้าวอยู่ในชั้นดินวัฒนธรรมโหบิเนียน จัดว่าเป็นยุคหินกลาง อายุประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี แสดงว่า มีคนก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยกินข้าวมาแล้วอย่างน้อย ๑๐,๐๐๐ ปี ขณะนี้ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่า มีการปลูกข้าวมาแล้วแต่สมัยหินกลาง จะต้องรอผลการวิจัยศึกษาของท่านผู้เชี่ยวชาญเรื่องข้าว ว่าข้าวที่พบนี้เป็นข้าวป่าหรือข้าวที่คนปลูก

รูปาวัวดินเผามักจะพบในหลุมฝังศพยุคเหล็ก บางตัวมี โหนกสูง คล้ายวัวพันธุ์อินเดีย (Bos Indicus) ดร. ซี. เอฟ. คับบลิว ไฮแอม แห่งมหาวิทยาลัยโอตาโก ประเทศนิวซีแลนด์ ได้วินิจฉัยกระดูกสัตว์ที่พบที่โนนนกทา ตำบลบ้านโคก อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีชีวิตในยุคสำริด ว่าเป็นวัวที่มีลักษณะคล้ายวัวพันธุ์อินเดีย แสดงว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลี้ยงวัวมาแต่ยุคสำริด เมื่อประมาณ ๓๐๐๐ ปีก่อน ค.ศ. หรือประมาณ ๕๐๐๐ ปีมาแล้ว บางรูปก็มีโหนกต่ำอย่างวัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปัจจุบัน

สมัยประวัติศาสตร์

สมัยทวารวดี ชาวบ้านเชียงบางคนขณะที่ซุกหลุมบ้านหรือซุกดินเพื่อทำสวนครัวในหมู่บ้านเชียง พบเสมาหินจำหลักเป็นรูปกลีบบัว สมัยทวารวดี ๓ หลัก อยู่เหนือกองเศษเครื่องปั้นลายเขียนสี เสมาหินขณะนี้อยู่ที่วัดโพธิ์ศรีใน เศษเครื่องปั้นดินเผาชิ้นหนึ่งพบในชั้นดินระดับ ๕๐-๖๐ ซม. คือตัวอย่างที่ ๑-๓ อายุประมาณ ๑,๓๐๐ ปี (ค.ศ. ๗๖๐) ซึ่งตรงกับสมัยทวารวดี ก็ชวนให้คิดว่า บ้านเชียงน่าจะมีคนอยู่ในสมัยทวารวดีด้วย ที่น่าคิดก็คือ เท่าที่สำรวจซุกค้นแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีหลายแห่งแล้ว ยังไม่พบเครื่องปั้นลายเขียนสีเช่นที่บ้านเชียง ปัญหาที่น่าคิดว่า วัฒนธรรมบ้านเชียงก็เจริญแผ่ขยายไปอย่างน้อยในบริเวณ ๔ จังหวัด ทำไมจึงเลิกทำเครื่องปั้นลายเขียนสี, เครื่องประดับสำริด และลูกปัดแก้วเสียอย่างน่าเสียดาย คนที่เป็นลูกหลานละทิ้งวัฒนธรรมเดิมใช้หรือไม่ ? หรือเจ้าของวัฒนธรรมบ้านเชียงเกิดล้มหายตายจากไปหมดสิ้น ? ฟังชาวบ้านเชียงเล่านิทานประจำบ้านเชียงเรื่องหนึ่งก็น่าสนใจมาก นิทานดังกล่าวมีว่า

บ้านเชียง (ดงแพง) เคยเป็นเมืองของขอม ครั้นนั้นมีชายหนุ่มรูปงามคนหนึ่ง ใครเห็นใครก็รัก เมื่อยังเล็กอยู่พ่อแม่

พาไปอยู่ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ใกล้เมืองหลวงของขอม ต่อมาไป
 บวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดแห่งหนึ่ง เมื่อลาสิกขาบทออกมาแล้ว
 ชาวบ้านเรียกหนุ่มผู้สึกใหม่คนนั้นว่า “เชียงงาม” คำว่า “เชียง”
 หมายถึงผู้ที่เคยบวชเป็นสามเณรมาแล้ว บรรดาหญิงสาวและไม่ว่า
 สาวก่างหลงรักหนุ่มเชียงงาม แม้เมียพระยาขอมก็หักใจไว้ไม่ได้
 พระยาขอมทราบเข้าก็โกรธมาก จึงสั่งให้เสนาขอมจับตัวเชียงงาม
 ไปประหาร ตัดหัวเสียประจานไว้ ก่อนตายเชียงงามได้กล่าว
 วอนเทพเจ้าให้เป็นพยานและสาปแช่งพระยาขอม ขอให้เมือง
 พระยาขอมจงพินาศล่มจม จะเป็นเพราะเชียงงามสาปแช่งไว้
 กระมัง บ้านเชียงจึงร้าง

สมัยรัตนโกสินทร์ บริเวณบ้านเชียงนี้ร้างมาเป็นเวลา
 นานจนถึงเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๐ มีพวกไทยพวนอพยพจาก
 แขวงเชียงขวาง ประเทศลาวข้ามโขงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ ไทยพวนพวกหนึ่งเข้ามาตั้งอยู่ที่ดงแพง
 (บ้านเชียง) นายสิทธิราชโชติ ได้กรุณาเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า
 การอพยพมี ๓ ระยะ คือ

ระยะแรก ประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๐ หัวหน้าครอบครัวที่
 อพยพเข้ามาครั้งนั้น มีเชียงใหญ่ เมียชื่อโส ชาวบ้านเรียกท้าว
 ต่อมนบุญ ๒. เชียงคะ ๓. เชียงพิม ๔. เชียงนา

ระยะที่ ๒ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๗ หัวหน้าครอบครัวผู้
 อพยพเข้ามาที่บ้านเชียง มี ๑. ท้าวหมาโฮง หลานท้าวหมั่นคำทิมา
 ๒. ท้าวผุ ๓. ท้าวพันเชษฐ ๔. ท้าวพอม

ระยะที่ ๓ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๗๔ หัวหน้าครอบครั
 ครั้งนั้นมี ๑. พญาเพียรราช ๒. พญาโพธิราช ๓. ท้าวพัน
 ๔. ท้าวศรีสุวรรณ ๖. พระเสนา

บางท่านเล่าให้ฟังว่านอกจากหัวหน้าครอบครัดังกล่าว
 ยังมีพระบรรเทาและท้าวขุนศรี บุคคลดังกล่าวเป็นต้นสกุลของ
 ชวบ้านเชียงดังนี้

ผู้ใช้นามสกุล “สุทธิบุญ” สืบเชื้อสายมาจากท้าวต่อมบุญ
 (เชียงใหญ่)

„	„	“ศรีสุนาครวั”	„	ท้าวศรีสุวรรณ
				เมียชื่อสุนา
„	„	“ราชโหด”	„	พญาเพียรราช
„	„	“มนตรีพิทักษ์”	„	พระเสนา
„	„	“สิทธิพนม”	„	ท้าวขุนศรี
„	„	“จิพุนาโพธิ”	„	พญาโพธิราช

ของที่พบในชั้นดินนี้ ที่สำคัญได้แก่ กล้องสุบบุหรืดินเผา

เท่าที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมบ้านเชียงของ
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ของ
 ประเทศไทยอย่างยิ่ง ความเชื่อถือว่าประเทศไทยได้รับอารย-
 ธรรมมาจากประเทศจีนและอินเดียจะต้องเปลี่ยนแปลงเรื่องข้าว
 ก็เป็นหลักฐานที่สนับสนุน สมมติฐานของนายรอล์ฟลิตตัน ที่ว่า

วัฒนธรรมการปลูกข้าวนี้ มีผู้นำมาจากเอเชียอาคเนย์ขึ้นไปทางเหนือสู่ประเทศจีน เกาหลี ญี่ปุ่นยิ่งขึ้น ชาวไทยทุกคนควรจะภูมิใจว่า เราได้อาศัยในดินแดนที่เจริญรุ่งเรืองไม่น้อยกว่าแดนอื่นมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ บรรพชนในแดนนี้ได้ทิ้งมรดกวัฒนธรรมอันล้ำค่าไว้ให้ เราควรรักษามรดกวัฒนธรรมอันล้ำค่านี้ไว้ให้ดีที่สุด.

ประกาศอนุโมทนา

ด้วยกรมศิลปากรได้เปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ให้พระภิกษุสามเณรเข้าชมและศึกษาหาความรู้เนื่องใน เทศกาลเข้าพรรษาเป็นพิเศษ เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๒๔ และวันอาทิตย์ ที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕ รวม ๒ วัน ปรากฏว่ามีพระภิกษุสามเณร เข้าชมเป็นจำนวนประมาณ ๑๙,๑๑๘ รูป และในโอกาสนี้ได้มี ท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ สิ่งของ เครื่องดื่ม ยาสูบ ยา รักษาโรค และกัปปียภัณฑ์อื่นๆ มาร่วมถวายแก่พระภิกษุสามเณร ที่เข้าชมดังนี้

๑. ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร
และท่านผู้หญิงบริจาคเงิน	๑,๐๐๐ บาท
๒. พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
นราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบริจาค	๒๐๐ „
๓. ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล
และท่านผู้หญิง บริจาคเงิน	๕๐๐ „
๔. ปลัดกระทรวงการคลัง บริจาคเงิน	๓๐๐ „
๕. ประธานศาลฎีกา บริจาคเงิน	๕๐๐ „
๖. อธิบดีกรมชลประทาน บริจาคเงิน	๓๐๐ „

๗. นายบุญธรรม ทองไข่มุกต์

(รองผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ)

บริจาคเงิน ๒๐๐ บาท

๘. พลเรือตรี ทหาร ขำหิรัญ บริจาคเงิน ๑๐๐ „

๙. ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร บริจาคเงิน ๒๐๐ „

๑๐. ฯพณฯ พลโทแสวง เสนาณรงค์

และคุณหญิง บริจาคเงิน ๓๐๐ „

๑๑. ธนาคารกสิกรไทย บริจาคเงิน ๑,๐๐๐ „

๑๒. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

แห่งประเทศไทย บริจาคเงิน ๓๑๐ „

๑๓. บริษัท เวล เทอเวล เซอร์วิส จำกัด

บริจาคเงิน ๒๐๐ „

๑๔. นายจำเนียร บัวทรัพย์ บริจาคเงิน ๕๐๐ „

๑๕. นายน้อย ขำวิไล บริจาคเงิน ๑๐๐ „

๑๖. คุณสมพร สุวรรณเปี่ยม บริจาคเงิน ๑๐๐ „

๑๗. นางสมบุญ ททรัพย์เย็น บริจาคเงิน ๑๐๐ „

๑๘. คุณลม้าย อกุลพันธุ์ บริจาคเงิน ๕๐ „

๑๙. คุณสุมนา สีมานันท์ บริจาคเงิน ๓๐ „

๒๐. คุณมณี ศรีเพ็ญ บริจาคเงิน ๕๐ „

๒๑. คุณวิภา นามวงศ์สำราญ บริจาคเงิน ๒๐ „

๒๒ นายสุพจน์ วีระพจน์ บริจาคเงิน ๑๐๐ „

๒๓. คุณพลอย และสิริ กนกพลอย
 บริจาคเงิน ๓๐ บาท
๒๔. กองระเบียบการ กรมเสมียนตรา
 สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
 กรมแพทย์ทหารบก บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๒๕. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 บริจาคเงิน ๖๐ „
๒๖. กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๒๗. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
 บริจาคเงิน ๑๒๓ „
๒๘. ห้างหุ้นส่วนจำกัดแสงกมลเทรดดิ้ง
 บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๒๙. ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิษณุกรรมการช่าง
 บริจาคเงิน ๒๐๐ „
๓๐. ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมิตแกลเลอรี
 บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๓๑. ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล
 เชียงไฮ้เฮนรี่ก่อสร้างและเฟอร์นิเจอร์
 บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๓๒. ห้างหุ้นส่วนจำกัด เชียงชวคเอนติก
 บริจาคเงิน ๑๐๐ „

๓๓. ห้างโบราณวัตถุไทย บริจาคเงิน ๔๐๐ บาท
๓๔. ห้องภาพกรุงเทพ (ยานนาวา)
 บริจาคเงิน ๒๐๐ „
๓๕. ร้านเป่งเส็ง บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๓๖. ร้านอุ๋ทองแอนติคจูเวลรี่ บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๓๗. ร้านเบ้เต็กซวก บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๓๘. ร้านชัยมา บริจาคเงิน ๒๐๐ „
๓๙. ร้านนครภักดิ์ (ท่าพระจันทร์)
 บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๔๐. ร้านเฮอร์วีนแอนติค บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๔๑. ร้านแอนติคแอนคอย บริจาคเงิน ๒๐๐ „
๔๒. ร้านไวเซนแอนติค บริจาคเงิน ๑๐๐ „
๔๓. ธนาคารออมสิน บริจาคเงิน ๕๐๐ „
๔๔. พระครูโสภณสมาธิวัตร วัดเจ้ามูล
 บริจาคเงิน ๓๒ „
 บริจาคใบชา ๒ กระป๋อง, บุหรี่โรแยล
 แสตคนคาร์ต ๒ กระป๋อง, ไม้ขีดไฟ ๑ กล่อง
๔๕. นางบุญยัง เรียงเรียบ บริจาค น้ำอ้อยสด จำนวน
 ๒๔ ขวก
๔๖. น.ส. หนู แซ่ลี้ม บริจาค น้ำอ้อยสด จำนวน
 ๒๔ ขวก

๔๗. คุณอุไร เทชะแพทย์ บริษัท หนังสือเจ็ดตำนาน
๕๐ เล่ม, หนังสือสิบสองตำนาน ๙๙ เล่ม, ยาหม่อง
ตราลิงถือลูกท้อ ๕๐ ทลับ
๔๘. คุณสมจิตร สุทธิจินดา บริษัท ยาหม่องตราลิง
๕๐ ทลับ
๔๙. นายธนู บริบาลบุรีภัณฑ์ บริษัท น้ำอ้อยสด
จำนวน ๗๒ ขวด
๕๐. คุณเล็ก ลำช้า บริษัท หัวน้ำหวาน จำนวน
๒๔ ขวด
๕๑. คุณสะอาด พุ่มหิรัญ บริษัท หัวน้ำหวาน จำนวน
๒๔ ขวด
๕๒. บริษัทเสริมสุข จำกัด บริษัท เปปซี่-โคลา
๑๒๐ ขวด โซดา ๖๐๐ ขวด
๕๓. บริษัท กรีนสปอต (ประเทศไทย) จำกัด บริษัท
น้ำส้มน้ำหวานกรีนสปอต นมไวทามิลค์ จำนวน
๑๒๐ ขวด
๕๔. บริษัท ไทยปิ่นเพชร จำกัด บริษัท ยากษย์ปิ่น-
เพชร จำนวน ๒๔ ขวด
๕๕. บริษัท ไทยอมฤตบรวิเวอร์ จำกัด บริษัท โซดา
กระทิงทอง จำนวน ๗๒๐ ขวด
๕๖. บริษัท เซเว่นอப்பोटตส์ กรุงเทพ จำกัด บริษัท
อาร์ชี และเซเวนออฟ จำนวน ๒๔๐ ขวด

๕๗. บริษัท ไทยน้ำทิพย์ จำกัด บริจาค น้ำส้มแพนต้า, สไปร์ท, โคคา-โคลา จำนวน ๔๘๐ ขวด
๕๘. บริษัท เทวกรรมโฮสเทล จำกัด บริจาค ยาประสระ-บอแรต จำนวน ๒๕,๐๐๐ ชุด
๕๙. บริษัท บริบูรณ์โฮสเทล จำกัด บริจาค ซีฟ้างบริบูรณ์ บาล์ม (เล็ก) จำนวน ๓๐๐ ตลับ
๖๐. บริษัท ปลุกเสกโฮสเทล จำกัด บริจาค ยาหอม ทรงโปรดผอบทอง จำนวน ๑๐ โหล
๖๑. องค์การอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริจาค น้ำแข็ง จำนวน ๒๐ ซอง
๖๒. โรงงานยาสูบกระทรวงการคลัง บริจาค บุหรี่มหา-ราชกันกรอง จำนวน ๒๐ ห่อ
๖๓. นายศิริชัย อนุตรพงศ์สกุล บริจาค น้ำแข็ง จำนวน ๕ ซอง
๖๔. และให้ขอยืมเครื่องบดน้ำแข็งสำหรับใช้ในงาน ๑ เครื่อง
๖๕. พระจำรัส กุลคง วัดมหาธาตุ บริจาค ใบชา ๓ ห่อ, ไม้ขีดไฟ, กล้อง, ไม้จันทน์ ๒ กล้อง บุหรี่ เกล็ดทอง ๑ ซอง, บุหรี่สามิต ๑ ซอง
๖๖. ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุโขทัยวัตถุโบราณ บริจาคเงิน จำนวน ๑๐๐ บาท

๖๗. อธิปไตยกรรมศิลปากร (นายเชื้อ สาริमान) บริจาค
เครื่องทึม ๑๕๖ ขวค
๖๘. ผู้ไม่ประสงค้ออกนาม บริจาค บุหรี จำนวน ๔ ห่อ
๖๙. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข บริจาคเงิน จำนวน
๒๐๐ บาท

กรรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลทานของท่านพุทธศาสนิกชน นับแต่ ฯพณฯ ท่านนายกรัฐมนตรี ท่านผู้หญิง ท่านเจ้าของผู้จัดการห้างร้าน บริษัท องค์การ โรงงานและสาธุชนทั้งหลาย ซึ่งได้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์สินของน้ำอัครมเครื่องทึม ยาสูบ ยารักษาโรค และกัปปิยภัณฑ์อื่น ๆ ให้กรรมศิลปากรจัดสิ่งของซึ่งเป็นสุขบริโภคถวายแด่พระภิกษุสามเณรซึ่งเข้าชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในเทศกาลเข้าพรรษาปี ๒๕๑๖ นี้ ขอทุกท่านจงประสบแต่สิ่งมิ่งมงคลสมบุรณ์พูนผลค้ำยจตุรพิธพรตลอดกาลนานเทอญ.

รายการและราคาหนังสือที่มีจำหน่ายที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

๑.	นำชมพิพิธภัณฑ์ ฯ นครปฐม	ราคาเล่มละ	๕	บาท
๒.	พิพิธภัณฑ์ ฯ รามคำแหง	„	๕	„
๓.	สมัยก่อนประวัติศาสตร์	„	๒๐	„
๔.	ศิลปสมัยลพบุรี	„	๒๐	„
๕.	ศิลปสมัยอยุธยาอยุธยา รัตนโกสินทร์	„	๒๐	„
๖.	นำชมพิพิธภัณฑ์ ฯ พระนคร			
	ไทย—ปอนต์	„	๑๒	„
๗.	นำชมพิพิธภัณฑ์ ฯ พระนคร			
	ไทย—ปรี๊ฟ	„	๖	„
๘.	สำรวจตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค ๒	„	๓๐	„
๙.	พระพุทธรูปศิลาขาว ทวารวดี (ไทย)	„	๓	„
๑๐.	พระพุทธรูปศิลาขาว ทวารวดี			
	(อังกฤษ)	„	๕	„
๑๑.	สุวัฒน์ภูมิ	„	๑๐	„
๑๒.	ธรรมจักร (ไทย)	„	๕	„
๑๓.	พรหมสีหน้า (อังกฤษ)	„	๕	„

๑๔.	เรื่องน่ารู้ในพิพิธภัณฑ์ ฯ พระนคร ไทย—ปอนต์	ราคาเล่มละ	๑๐	บาท
๑๕.	เรื่องน่ารู้ในพิพิธภัณฑ์ ฯ พระนคร ไทย—ปรัฟ	„	๕	„
๑๖.	นิทรรศการศิลปะชั้นเอกของเอกชน	„	๑๐	„
๑๗.	กิจกรรม ๒๐ ปีของสภาการพิพิธภัณฑ์	„	๓	„
๑๘.	พิพิธภัณฑ์ ฯ พระนคร (อนุสารไทย)	„	๒	„
๑๙.	โบราณคดีเมืองปราจีนบุรี	„	๑๐	„
๒๐.	คนก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย	„	๕	„
๒๑.	พระราชวังและวัดโบราณ ออยุธยา	„	๒๕	„
๒๒.	นำชมพิพิธภัณฑ์ ฯ เจ้าสามพระยา อยุธยา	„	๒	„
๒๓.	นำชมโบราณวัตถุสถาน ศรีสัชชนาลัย	„	๕	„
๒๔.	นำชมโบราณวัตถุสถาน สุโขทัย	„	๕	„
๒๕.	นำชมโบราณวัตถุสถาน เชียงแสน	„	๕	„
๒๖.	เครื่องถ้วยในประเทศไทย	„	๘	„
๒๗.	นำชมอยุธยาและบางปะอิน (อังกฤษ)	„	๑๕	„
๒๘.	นำชมพิพิธภัณฑ์ ฯ พระนคร (อังกฤษ)	„	๑๐	„
๒๙.	มรดกทางวัฒนธรรมบนแผ่นดินไทย	„	๓๕	„
๓๐.	ศิลปกรรมสมัยอยุธยา	„	๑๘	„
๓๑.	พระพุทธรูปปางต่าง ๆ	„	๕	„

๓๒.	โบราณวัตถุเหนือเขื่อนสิริกิติ์	ราคาเล่มละ	๕	บาท
๓๓.	ศิลปะและประวัติศาสตร์สุโขทัย	„	๑๐	„
๓๔.	รูปโปสเตอร์ภาพพระโพธิสัตว์วราคาแผ่นละ	„	๑.๕๐	„
๓๕.	รูปโปสเตอร์ภาพโพธิ์ปลั่งกั	„	๑.๕๐	„
๓๖.	รูปโปสเตอร์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง พระที่นั่งพุทไธสวรรย์	„	๑.๕๐	„
๓๗.	รูปโปสเตอร์ภาพพระพุทธรูปปาง มารวิชัย	„	๑.๕๐	„
๓๘.	รูปโปสเตอร์ภาพม้าราชวงศ์ถัง	„	๑.๕๐	„
๓๙.	รูปโปสเตอร์ภาพช้างสังคโลก	„	๑.๕๐	„
๔๐.	รูปโปสเตอร์ภาพขามเบญจรงค์	„	๑.๕๐	„
๔๑.	สมุดภาพแสดงเครื่องแต่งกาย	„	๓๕	„
๔๒.	รายงานการสำรวจชุดแต่งเมือง สุโขทัยเก่า	„	๖๐	„
๔๓.	The Nang (No.3)	„	๕	„
๔๔.	The Nhon (No.6)	„	๕	„
๔๕.	Contemporary Art (No-8)	„	๕	„
๔๖.	Thai Literature (No.9)	„	๕	„
๔๗.	The Nature (No.10)	„	๕	„
๔๘.	Thet Maha Chat (No.21)	„	๕	„
๔๙.	พระพุทธรูปประวัติจิตรกรรมฝาผนัง พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ปกอ่อน	„	๑๐๐	„

๕๐. วัฒนธรรมบ้านเชียง ราคาเล่มละ ๑๒ บาท
๕๑. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
ขอนแก่น ,, ๕ ,,
๕๒. โบราณวัตถุสถานในจังหวัดขอนแก่น
และจังหวัดใกล้เคียง ,, ๑๒ ,,
๕๓. เครื่องถ้วยสันกำแพง ,, ๑๕ ,,
๕๔. นำชมโบราณวัตถุสถานจังหวัดเชียงใหม่ ,, ๑๕ ,,

รายการและราคาหนังสือที่ฝากขายมีจำหน่ายที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

๑. Art in Thailand	ราคาเล่มละ	๒๐ บาท
๒. โน้ตเพลงไทย	„	๓๐ „
๓. รำวง	„	๒๐ „
๔. ประชุมศิลาจารึก ภาค ๒	„	๔๐ „

กำหนดการเปิด-ปิด พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ก. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เปิดวันอังคาร—พฤหัสบดี

เวลา ๘.๐๐ น.—๑๒.๐๐ น. และ ๑๓.๐๐ น.—๑๖.๐๐ น.

วันเสาร์—อาทิตย์ เวลา ๘.๐๐ น.—๑๒.๐๐ น. และ ๑๓.๐๐ น.—๑๖.๐๐ น.

ปิดวันศุกร์และวันจันทร์กับวันหยุดราชการอื่น ๆ

ค่าเข้าชมครั้งละ ๕ บาท ต่อ ๑ คน

เว้นวันเสาร์และอาทิตย์ ไม่ต้องเสียค่าเข้าชม

ข. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ในจังหวัดต่าง ๆ

เปิดวันพุธ—อาทิตย์ เวลา ๘.๐๐ น.—๑๒.๐๐ น. และ ๑๓.๐๐ น.—๑๖.๐๐ น.

ปิดวันจันทร์—วันอังคาร

ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา และจันทระเกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, พิพิธภัณฑ์ฯ สมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี, พิพิธภัณฑ์ฯ อุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี, พิพิธภัณฑ์ฯ งามคำแหง จังหวัดสุโขทัย เสียค่าเข้าชมครั้งละ ๒ บาท ต่อ ๑ คน เฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์

สำหรับผู้เข้าชมกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เสียค่าเข้าชมครั้งละ ต่อ ๑ คน

บุคคลต่อไปนี้ไม่ต้องเสียค่าเข้าชม คือ

๑. พระภิกษุสามเณร
๒. นิสิต นักศึกษาและนักเรียนในเครื่องแบบ
๓. ผู้เขียนเขียนซึ่งกรมศิลปากรเป็นผู้ต้อนรับ
๔. สมาชิกสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ

ผู้ดำเนินการจัดนิทรรศการวัฒนธรรมบ้านเชียง คือ :-

กรรมการที่ปรึกษา

๑. ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุก แสงวิเชียร
๒. นายนิจ หิณชีระนันท์
๓. นายพิสิฐ เจริญวงศ์
๔. นายปรีชา กาญจนาคม
๕. นายวีรพันธุ์ มาลัยพันธุ์

กรรมการดำเนินงาน

๑. นายชิน อยู่ดี
๒. นายนิคม มุสิกคามะ
๓. นายนิคม สุทธิรักษ์
๔. นายกำรเทพ กระต่ายทอง
๕. นางสาวศรี ประพัฒน์ทอง

ช่างออกแบบและช่างศิลป์

๑. นายประพัฒน์ โยธาประเสริฐ
๒. นายระพีศักดิ์ ชัชวาลย์
๓. นายภิรมย์ จีนะเจริญ
๔. นายทวีศักดิ์ สวัสดิ์ทัศน์

ช่างก่อสร้างและอุปกรณ์

๑. นายอาภรณ์ ณ สงขลา
๒. นางกุลพันธุ์ธาดา จันทร์โพธิ์ศรี

- ๓. นายบรรจบ ไมตรีจิตร
- ๕. นายสมพล รัมมะเอ็จ
- ๔. นายประจวบ แยม่วง

เจ้าหน้าที่การศึกษา—ประชาสัมพันธ์

- ๑. นางจิรา จงกล
- ๒. น.ส.ศิวะลิย์ ภูเพชร
- ๓. นางชมพูนุท พงศ์ประยูร

เจ้าหน้าที่ประสานงาน

- ๑. นายบรรจบ เทียมทัต
- ๒. นายนิคม มุสิกคามะ
- ๓. นายกำธรเทพ กระต่ายทอง

